

DOI: 10.32347/2786-7269.2023.4.202-209

УДК: 130.2:316

д. філ.н., професор **Гоцалюк А.А.**,

goz_pravo@ukr.net, ORCID.org/0000-0002-2120-3232

Київський національний університет будівництва і архітектури

ПРОСТІР ОДУХОТВОРЕНОЇ ТІЛЕСНОСТІ В ЛЮДИНОВИМІРНОМУ АСПЕКТІ

Розглянуто питання сучасного розуміння складової простору національної культури, а також впливи різних цивілізаційних систем на простір людської культуротворчої діяльності. Зазначено, що феномен національної духовності виступає потужним фактором саморозвитку морального буття нації, що відтворює простір національної культури (зовнішній та внутрішній).

Ключові слова: буття; глобалізація; духовність; існуюча реальність; свідомість; простір; міф; культура; філософська парадигма.

Метою роботи є визначення різних ступенів світосприйняття соціального простору людиною та присутності Бога у Всесвіті, природі, філософських системах.

Постановка проблеми. Зумовлюється необхідністю збереження осередків ідентичності та етнокультурної самобутності українського народу. Однією з необхідних складових суспільного розвитку є дослідження проблеми стабільності існування національного мистецтва, а також трансформаційних процесів в сучасній культурі, її історичному бутті. Проблема розуміння полікультурних змістів стереотипів простору в філософських рефлексіях ХХІ ст. зумовлюється інтеграцією нашої держави до європейського гуманітарного простору як складової загальноінтеграційних процесів.

Аналіз досліджень та публікацій. Науковий інтерес щодо аналізу рефлексій культурного простору в національних філософських практиках сформувався ще в 50-х роках ХХ століття. В статті розглянуто прояви філософських міркувань та полікультурні змісти стереотипів простору культуротворчої діяльності людини. В період постмодернізму відбувається наукове розуміння та пізнання оточуючого світу філософами, а також пошук варіантів стабільності існування національного мистецтва та трансформаційних процесів в сучасній культурі. Зацікавленість гуманітаріїв джерелами національної філософської думки та вивчення означеної проблематики предствлений в працях В. Вернадського, Л. Карпової, О. Вячеславової,

О. Потебні. Біля витоків філософського розуміння цього напрямку стояли німецькі філософи Й. Вінкельман, Ф. Шлегель, Ф. Ніцше, Г. Гадамер, Ж. Бодріяр. При визначенні змістових характеристик нагальної проблеми існування людини в сучасному інформаційному суспільстві слід дотримуватись багатоаспектного підходу щодо природи традиційної культури з врахуванням герменевтичної, психоаналітичної специфіки її існування в сучасному світі. Найпотужнішою засадою досліджень в цій галузі знань є система етнокультурних цінностей та традиційна етнонаціональна культура українського народу.

Методологія дослідження полягає у використанні діалектичного та аналітичного методів для вивчення філософського осмислення духовних цінностей особистісті. Функціонально-інструментальний метод застосований з метою виявлення особливостей поступу філософських міркувань та їх вплив на людину в сучасному суспільстві.

Наукова новизна полягає у тому, що уперше досліджено питання впливу неотрадиціоналізму на простір людської культуротворчої діяльності та суб'єктивне ставлення індивіда до відтворення філософських змістів. Встановлено, що феномен національної духовності виступає потужним фактором саморозвитку морального вдосконалення буття нації. Визначено, що одним з багатьох інтересів людини є складова простору національної культури в складних соціокультурних філософських процесах сьогодення. А саме духовний аспект, де людина здебільшого акумулюється до залучення об'єктивно обумовлених потреб філософської противаги в умовах сучасної глобалізації.

Основна частина. Для подальшого поступу сфери філософських міркувань в сучасному суспільстві необхідно з'ясувати засоби досягнення людиною форм суспільної свідомості. Витоки поетично-релігійної сутності життя «Українського землероба формувалися в умовах патріархальної сім'ї». [1]. В умовах філософської самоіндефікації особистості надзвичайно важливою є проблема простору національної культури (зовнішнього та внутрішнього). Зовнішній простір культури визначає багатовікові проблеми природи та культури. Для філософії античний світ є зразком замкнутого циклу. В багатьох філософських системах можна простежити різні ступені присутності Бога у Всесвіті та природі. Внутрішній простір культури виявляється у формуванні історико-культурних сфер. Протягом століть митці інтерпретували різноманітні міфологічні сюжети, збагачуючи їх новою християнською символікою. В національному світогляді пантеїстичний символізм втілюється в емблематиці філософських творів. Знайдені археологами наскельні малюнки Кам'яної Могили свідчать про уявлення наших пращурів про місце людини в

упорядкованому світовому устрої: «Імітативна магія в традиційній системі духовної культури включена у духовно-практичну діяльність й свідомісно органічно пов'язана із стереотипами аналізу, антропоморфізму та іншими формами суспільної свідомості» [2].

Досліджуючи походження архаїчного міфу, українська науковиця Вячеслава О.А. зазначає що він був іконічно-просторовим і знаково реалізувався в діях та панхронному (конституально-просторовому) бутті малюнків в період передісторії людства. А. Чаус ґрунтовно зосереджується на думці, що в період античності міф поступово втрачає свої архаїчні функції і в невдовзі набуває потужної цілеспрямованої алегоризації та формується як жанрова категорія міфології.

Неоднозначність проблеми зумовлена надзвичайною складністю категорії міфологічної картини, яка проіснувала в філософській думці включно до ХХ ст. Зазначений процес має як позитивні так і негативні екстремалії. В період модернізму науковці вперше розпочали досліджувати особливості трансформаційних процесів в культурі та причини, пов'язані з умовами їх виникнення у певному середовищі, у філософських системах. В парадигмах теорії систем П. Герчанівська підкреслює “що самоорганізація соціокультурної системи є нелінійним процесом, що являє собою послідовність фазових переходів від стану рівноваги через нерівноважену фазу й дисипацію до біфуркації й релаксації системи. В процесі самоорганізації відбувається безперервне руйнування старих і виникнення якісно нових структур, що характеризуються іманентними властивостями. Одже, через хаос і руйнування структури відбувається народження нового порядку в системі” [5]. Як відомо розвиток наукового знання впливає на нагальні потреби особистості, історичний досвід якої яскраво свідчить, що видом свідомої діяльності людини є духовна творчість. Розглядаючи структуру аксіологічного досвіду людини в міфологічних філософських категоріях, необхідно наголосити на її особистісному бутті та підкреслити безумовну спрямованість на цінності. Не лишились поза увагою філософів античні автори Овідій, Платон. В своїх працях Платон наголошував що людина є істотою творчою. В період Відродження філософи зверталися до старозавітної («Давид» Мікеланжело) та євангельської («Мадонна» Рафаеля) тематик. В ренесансній образотворчості античний та християнський міф увійшов завдяки традиційним текстовим засобам. У Новий час міф як найглибше відтворював проблеми тенденцій роботи свідомості суб'єкта, його первісний дух.

Просторові характеристики української національної культури існують в їхніх ідеальних образах. Треба зазначити, що Дерево Життя є ключовим образом в національних уявленнях про простір культури, який поглиблено

поєднує світи в єдиний центр світобудови. Говорячи про сутність наукової парадигми у тлумаченні міфу нашим співвітчизником О. Братко-Кутинським, слід зазначити, що він розглянув образ Святої Трійці, інтепретувавши його та визначивши відповідними іменами: Коло, Дана, Сварог.

Протягом століть, завдяки синтезу античних та християнських традицій сформувався європейський культурний простір. Френсіс Бекон у праці про «Мудрість давніх» визначив наукову парадигму, закладену у міфі, як таємницю. Автор продовжив інтерпретацію міфу в дусі неоплатонізму, «Піднівши його до рівня необхідності розвитку побутувавших традиційних підходів».

Яскравий представник німецького Просвітництва Й. Вінкельман в праці «Історія мистецтва давнини» (1763 р.) підкреслює значущість міфології в розкритті естетичних ідеалів краси. Згодом Г. Лессінг піддав критиці його постулати, наголошуючи на виключній ролі міфа як потужного вияву народної мудрості, втіленої у народну творчість. В філософських романтичних естетичних уявленнях міф інтерпретується як існуюча реальність. Деякі дослідники романтизму наголошують на рівнозначності міфа-поезії та міфа-релігії в зазначений історичний період.

Проблеми теоретичного опрацювання міфології намагався визначити Ф. Шеллінг у праці «Філософія мистецтва» (XIX ст.). Заперечуючи алегоричне тлумачення міфу, автор підкреслює центральну і конструктивну роль символу. Ф. Шеллінг методом порівняння, зробив наступні висновки: по-перше, грецька міфологія є цілковито символічною та напрочуд реалістичною; по-друге, що стосується східної міфології, то її проявом є ідеалістичне християнство. На думку автора міфотворчість визначається не лише локалізованими процесами, притаманними раннім етапам розвитку людини, їх вага значно більша. Міфотворчість притаманна загальному розвитку філософії, сповненої міфотворчих інтуїцій. Останні утворюють простір естетичної креації і художній культурі XX ст.

До ідей духовної вдоскональності руху вперед звертається німецький театральний діяч, автор оперної тетралогії «Перстень Нібелунга» Р. Вагнер. Його твір є виявом духовної доскональності надлюдини, над якою тяжіють вічні ідеї життя, які виявленні в музично-міфологічних лейтмотивах.

На обґрунтування питання, щодо походження міфів, суттєво вплинув позитивізм. Першими кроками діяльності еволюціоністської школи в Англії стало розповсюдження етнографічних відомостей (Е. Тайлор «Первісна культура»).

Знаковими для процесів реміфологізації стали XIX-XX ст. Особливої уваги у висвітленні проблематики існування прострових характеристик

цілісного сприйняття дійсності у філософії належить Ф. Ніцше «Народження трагедії з духу музики», найяскравішого представника «філософії життя». В своїх працях автор аналізував особливості філософського дискурсу, співставляючи буття та культуру, вважаючи ідеалом їх рівновагу та розглядав причини виникнення нової парадигми духовної культури ХХ ст. Сфера духовної культури ХХ ст. була репрезентована першими величинами західної філософської думки О. Шпенглером, Й. Хейзінгом, Р. Гардіні. Сформувавшись, тогочасна філософська думка, тлумачить міф як узагальнене, цілісне сприйняття існуючої дійсності, творче відгукуючись на проблеми та переживання часу. Згодом О. Шпенглер вибудовує концепцію руйнації духовних начал західної філософської думки, наголошуючи на неминучості загибелі кожної культурної форми.

Насьогодні проблема кризи культури і шляхи її подолання є однією з найактуальніших у філософії.

Висновки

Виходячи з розглянутих понять можна зазначити, що існування просторових одухотворених характеристик тілесності в українському етносі пов'язані з інтерпретаційними аспектами творчої сили (Святої Трійці). В наш час проблема простору культури визначається низкою вирішення екологічних проблем, тісною взаємодією біосфери і ноосфери. А також проблема збереження недоторканості навколишнього середовища, вирішення якої є необхідною людині для існування. Пріоритетним вирішенням цієї проблеми є те, що феномен національної духовності виступає потужним фактором саморозвитку морального вдосконалення буття нації та окремої людини. Вирішення означеної проблеми пов'язано з багатьма інтересами людини, а також створенням цивілізаційного комфорту в функціонуванні механізмів складних філософських процесів сьогодення. Духовний аспект просторових характеристик національної культури на сьогодні, обумовлений потребою філософської протипази в умовах сучасної глобалізації.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В., Михальченко М. Сучасна соціальна філософія: курс лекцій. Вид.2-ге, виправл. й допов. Київ: «Генеза», 1996. 369 с.
2. Антонович Д., Ульяновська С., Ульяновський В. Українська культура: лекції. Київ: Либідь, 1993. 592 с.
3. Вечірко Г.М., Семашко О.М., Олефіренко В.В. Українська та зарубіжна культура: навч. пос. для самост. вивч. дисципл. Київ: КНЕУ, 2003. 367 с.
4. Вячеславова О.А. Сучасна образотворча міфопоетика як герменевтичний феномен. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*: Зб.наук. праць, вип. XXII. Київ: Міленіум, 2009. С. 3-11.
5. Герчанівська П.Е. Аналіз культури в парадигмі теорії систем. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2017. № 1. С. 3-7.

6. Гоцалюк А.А. Процеси соціокультурних трансформацій: традицій та новацій. Трансформаційні процеси соціальної культури в Україні: колект. монографія / М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ: Ліра-К, 2022. С. 114-157.
7. Hotsalyuk Alla PR Technology as a Modern Function Of Educational Management. *International Journal of Computer Science and Network Security*, VOL.22 №.2, February 2022. P. 399-405.
8. Грушевський М. Історія української літератури. Київ: Наукова думка, 1980. Т. 27. С. 293.
9. Dawkins R. *The Selfish Gene*. Dawkins; 2nd ed. New York, Oxford University Press Inc., 1989. 360 p.
10. Заїченко Г. Доля філософської науки наприкінці ХХ ст. *Філософія і соціологічна думка*. 1992. №9. С. 23-28.
11. Зубовіна І.Б. Самоорганізація культури: постнекласичний проект екранного моделювання. *Мистецтвознавчі записки*. 2015. Вип. 27. С. 294-303.
12. Ортега-і-Гассет Х. Вибрані твори. Київ: Основи, 1994. С. 420.
14. Рубан А., Андреева Л. Специфіка неоміфології ранньої прози. *Харківський ун-т. Вісник. Сер. Філологія: Міф і міфопоетика у традиційних та сучасних формах культурно-мовної свідомості*. 1999. № 448. С. 203–206.
14. Свідзинський А.В. Самоорганізація і культура. Київ: Видавництво Олени Теліги, 1999. 288 с.
15. Стешенко А.С. Сутність і зміст понять «традиції» та «новації» в контексті історії філософії. *Філософські проблеми гуманітарних наук*. 2005. № 4–5. С. 188–194.
16. Супрун А.Г. Взаємозв'язок традицій та інновацій в контексті сучасної науки. URL: http://www.nbu.gov.ua/Portal/natural/VKkNU/Tk/2010_894/9.html (дата звернення: 12.07.2023).
17. Суханцева В.К. Хайдеггер: к онтології буденності. *Філософські дослідження*. Луганськ, 2003. Вип. 4. С. 7-15.
18. Тойнбі А. Дослідження історії. Київ: Основи, 1995. Т.2.
19. Турган О. Античність як вектор неоміфологічної образності творів В. Самійленка. *Біблія і культура*. Чернівці, 2010. Вип. 13. С. 217–223.
20. Щерба С.П., Заглада О.А. Філософія: підруч. для студентів. Київ: Кондор, 2011. 650 с.
21. Юнг К.Г. Душа і міф: шість архетипів. Пер. з англ. - К.: Державна бібліотека України для юнацтва, 1996. 384 с.

Doctor of Philology, Professor **Gotsalyuk Alla**,
Kyiv National University of Construction and Architecture

THE SPACE OF SPIRITUAL CORPORATION IN THE HUMAN DIMENSIONAL ASPECT

The article examines the issue of modern understanding of the component space of national culture, as well as the effects of various civilizational systems on the space of human cultural activity. It is noted that the phenomenon of national spirituality is a powerful factor in the self-development of the nation's moral existence, which reproduces the space of national culture (external and internal).

The purpose of the work is to determine the various degrees of human perception of the social space and the presence of God in the universe, nature, and philosophical systems.

The research methodology consists in the use of dialectical and analytical methods to study the philosophical understanding of the spiritual values of a person. The functional-instrumental method is applied in order to identify the features of the progress of philosophical considerations and their impact on a person in modern society.

Based on the considered concepts, it can be noted that the existence of spatial spiritual characteristics of physicality in the Ukrainian ethnic group are related to the interpretive aspects of creative power (Holy Trinity). Nowadays, the problem of cultural space is determined by a number of solutions to environmental problems, the close interaction of the biosphere and the noosphere. And also the problem of preserving the integrity of the environment, the solution of which is necessary for a person to exist. The priority solution to this problem is that the phenomenon of national spirituality acts as a powerful factor of self-development and moral improvement of the existence of the nation and individual. The solution of the specified problem is connected with many human interests, as well as the creation of civilizational comfort in the functioning of the mechanisms of today's complex philosophical processes. The spiritual aspect of the spatial characteristics of national culture today is due to the need for a philosophical counterbalance in the conditions of modern globalization.

Keywords: existence; globalization; spirituality; existing reality; consciousness; space; myth; culture; philosophical paradigm.

REFERENCES

1. Andrushchenko V., Mikhalchenko M. Modern social philosophy: a course of lectures. 2nd edition, corrected. and added Kyiv: "Geneza", 1996. 369 p. {in Ukrainian}
2. Antonovych D., Ulyanovska S., Ulyanovskyi V. Ukrainian culture: lectures. Kyiv: Lybid, 1993. 592 p. {in Ukrainian}
3. Vegerko G. M., Semashko O.M., Olefirenko V.V. Ukrainian and foreign culture: education. village for self studied discipline Kyiv: KNEU, 2003. 367 p. {in Ukrainian}
4. Vyacheslavova O.A. Modern visual mythology as a hermeneutic phenomenon. Actual problems of the history, theory and practice of artistic culture: Collection of sciences. works, vol. XXII. Kyiv: Millennium, 2009. P. 3-11. {in Ukrainian}
5. Herchanivska P.E. Analysis of culture in the systems theory paradigm. Bulletin of the National Academy of Managers of Culture and Arts. 2017. No. 1. P. 3-7. {in Ukrainian}
6. Gotsalyuk A.A. Processes of sociocultural transformations: traditions and innovations. Transformational processes of social culture in Ukraine: collection. monograph / Ministry of

Education and Science of Ukraine, Kyiv. national University of Culture and Arts. Kyiv: Lira-K, 2022. pp. 114-157. {in Ukrainian}

7. Hotsalyuk Alla PR Technology as a Modern Function Of Educational Management. *International Journal of Computer Science and Network Security*, VOL.22 №.2, February 2022. P. 399-405. {in English}

8. Hrushevskiy M. History of Ukrainian literature. Kyiv: Naukova Dumka, 1980. Vol. 27. P. 293. {in Ukrainian}

9. Dawkins R. The Selfish Gene. Dawkins; 2nd ed. New York, Oxford University Press Inc., 1989. 360 p. {in English}

10. Zaichenko H. The fate of philosophical science at the end of the 20th century. *Philosophy and sociological thought*. 1992. No. 9. P. 23-28. {in Ukrainian}

11. Zubovina I.B. The self-organization of culture: a post-nonclassical project of screen modeling. *Art history notes*. 2015. Issue 27. P. 294-303. {in Ukrainian}

12. Ortega y Gasset H. Selected works. Kyiv: Osnovy, 1994. P. 420. {in Ukrainian}

13. Ruban A. Andreyeva L. Specificity of neomythology of early prose. *Kharkiv University Herald. Ser. Philology: Myth and mythopoetics in traditional and modern forms of cultural and linguistic consciousness*. 1999. No. 448. P. 203–206. {in Ukrainian}

14. Svidzinsky A.V. Self-organization and culture. Kyiv: Olena Teliga Publishing House, 1999. 288 p. {in Ukrainian}

15. Steshenko A.S. The essence and content of the concepts of "tradition" and "innovation" in the context of the history of philosophy. *Philosophical problems of humanitarian sciences*. 2005. No. 4–5. P. 188–194. {in Ukrainian}

16. Suprun A.H. Relationship of traditions and innovations in the context of modern science. URL: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/natural/VKhNU/Tk/2010_894/9.html (access date: 07/12/2023). {in Ukrainian}

17. Sukhantseva V.K. Heidegger: ontology of everyday life. *Philosophical studies*. Luhansk, 2003. Vol. 4. P. 7-15. {in Ukrainian}

18. Toynbee A. Studies of history. Kyiv: Osnovy, 1995. T.2. {in Ukrainian}

19. Turgan O. Antiquity as a vector of neo-mythological imagery in the works of V. Samiylenko. *The Bible and culture*. Chernivtsi, 2010. Issue 13. P. 217–223. {in Ukrainian}

20. Shcherba S.P., Zaglada O.A. *Philosophy: tutor. for students*. Kyiv: Condor, 2011. 650 p. {in Ukrainian}

21. Jung K. Soul and myth: six archetypes. Trans. from English - K.: State Library of Ukraine for Youth, 1996. 384 p. {in Ukrainian}